

Във Франция Ренесансът настъпва по-късно от този в Италия. Макар че наченки на възраждане се забелязват към края на XIV и през XV в., той се развива в пълната си сила през XVI в. Ренесансът в своето начало отблуди пред очите на хората древната наука, мъдрост и история, за да могат, учейки се от нея, да потърсят нов начин на живот, да погледнат на света и на себе си не през мрачните очила на религията, а през юношеското и младенческо откриване на природата и живота.

Това, че във Франция той настъпва с почти един век след италианския, има и своите положителни страни. Зашто вече бе открита печатната машина, земният хоризонт бе разширен с откриването на Америка за европейците, а окончателното падане на Византийската империя причини един прилив на древногръцката книжнина, която европейците откриват за първи път. Развитието пък на икономиката, възникването на манифактурното производство, разширяването на търговията, забогатяването на градовете и тяхното освобождаване от феодалната зависимост причинява всеотрапен кипнеж в цялото европейско общество, въпреки съпротивата на старите сили. Точно това всеотрадно обновяване на живота, като се започне от икономиката и се свърши до духовните интереси, във Франция обхваща все повече и повече съсловия, които се преориентират към новото.

Макар и скъсването със Средновековието да не е повсеместно и пълно, то влияе върху всички. Тъй че средновековният дух, който все още упражнява своето влияние върху значителен брой съвременници, вече не е същият. Той е станал по-търпим, по-мек и не така суверен и тъп, както е бил преди векове. Възкресението на античността от своя страна засилва светския, граждански характер на културата, която дотогава е имала чисто религиозен оттенък.

XVI в. във Франция е повратен не само за френската наука и философия, но и за литературата, особено за поезията. Това е в тясна връзка с издигането на френския език като език на литературата, чието шестване продължава до началото на XX в. Откъсването му от латинския език му позволява да се разгърне в своето богатство с всичките му нюанси. Затова особено спомага групата поети от средата на столетието, която носи названието Плеяда. Глава на тази група е поетът Пиер де Ронсар (1524—1585).

Той е роден в замък Поасониер в областта Вандом. Потомък е на аристократична фамилия, чиито членове са се отличавали неведнъж в служба на кралството. В своята младост той става паж на Орлеанския дук, изучава военното изкуство. Пред него се открива възможност за блестяща военна кариера, когато на 18 години след тежко боледуване почти оглушава. Това го принуждава да прекъсне военната си кариера и опитва щастието си в поезията. Той чувства, че образованието му не е на нужната висота и в 1543 г. подновява учението си. В течение на седем години под ръководството на Дора изучава античността из основи, установява връзки със своите приятели-поети, с които полагат основите на новата литературна школа, която оглавява.

Поетичното му творчество започва от 1550 г., когато публикува своите „Оди“. От 1560 г. той става любим поет на краля юноша Шарл IX, който го настанява в двореца Лувър и го прави официален придворен поет. В това деликатно положение обаче Ронсар успява да запази достойнството си на поет, макар и да изпълнява придворните поръчки, без да изгуби оригиналността и самобитността си.

От 1574 г. за Ронсар настъпват тежки времена: той остарява преждевременно, а новият крал Анри III не е така благосклонен като предшественика си. От своя страна Ронсар се оттегля в своето абатство Сен Ком във Вандом и макар уморен, творчеството му не пресеква, за което свидетелствуват неговите „Сонети към Елена“ — едни от най-хубавите му стихове. Той се подготвя вече за смъртта, която идва за него в 1585 г. Още приживе той е осенен от славата.

Франция и чужбина го смятат за един от най-големите поети на всички времена. След това Ронсар е забравен за цели два века, докато романтиците го възкресяват отново, за да шестува и до днес славата му.

Хуманистичният дух на Ронсар проличава още в неговите „Оди“, написани под вдъхновението и в насоката на Пиндар. Те възпяват героичното усилие на човека-полубог, подобен на героите от античните легенди. Това позволява на поетичния му образ да придобие съзнанието за безсмъртието на своето съществуване, на своето дело, да се приобщи към един по-интензивен и продължителен живот благодарение на славата (Оди, книга I, ода 7 и 8). Този лиричен герой може сам да се контролира, може да ограничи собствените си устрем в границите на прието, да се издигне до милостта и скромността, която още повече подчертава величието му. Стремещът към идеала, който включва в себе си човешното, човечността, е диктуван от воля, ръководена от добродетелта.

Онези пък Оди, които са вдъхновени от Хорациевия стремеж да се възпеят големите емоции на човека, земните радости и земните тъги на човека са по-близки до човешката душевност, до съвременниците на Ронсар, както и до нас. Ронсар чувствава тъгата на есента, преходността на човешките възнения, изненадата на любовта, импулса на виното и просто усета за съществуване, който оживява особено при сянката на пошта или на смъртта (книга II, ода 5 и 11). Тук словата на поета въздействуват живо, защото изразяват земните радости, свежестта на възнението, както и на опиянението от виното (Песента за лудостта на Бакхус).

Ронсар потвърждава мисията на поета, вдъхновен от боговете. Той развива тук идеята на Марсилио Фичино, като се опитва да надари поетите със способността да отнемат от времето неговата сила и да надарят смъртните чрез трайните им дела с клончето на безсмъртието.

В своите любовни стихове Ронсар възпява онова чувство, което води човека към висшите сфери на обичта. Неговата страст, изразена към любимата Касандра, е повече възпяване на желанието, на нуждата да се обича, която той изпитва в цялата си мощ.

Темпераментът на Ронсар се проявява навсякъде. Така, макар понякога любовното чувство да изглежда далеч от нежността, то носи в себе си юношеския устрем и буря на естетическия ентузиазъм. Защото да се живее за Ронсар това ще рече да се открие „тази хубава светлина“, която позволява на човека не само да чувства, а и да осъзнава това течение на битието, преминало през природата, дошло до човешкото сърце и водещо ни към неизвестното бъдеще. Постичният израз може да развълнува човешкото сърце, защото ни поставя в съприкосновение с живота, с онзи живот на душата, който ни води към едно осмисляне на съществуването.

Хуманизмът в поезията на Ронсар приема един нежен човешки отклик, защото изразява обичта — най-нежното чувство, което може да се роди в човешкото сърце.

Ронсар поставя човека в центъра на Вселената, където се кръстосват всички възможни начини на съществуване. Тук поетът заема това място, което е най-близко до героизма. Защото поетът е търсач, изследовател на нови пътища към битието. ... Тези неща Ронсар мотивира с жаждата за познание, която се изразява в непрестанните опити да се проникне в тайната, що ни заобикаля.

Ронсар изповядва убеждението си, че светът е бил създаден чрез мярката, що е сложила край на хаоса, но която е заплашена от Несъгласието. А времето или преходността на нещата е отдалечаване от вечността, белег на нашето несъвършенство.

Понякога Ронсар се издига в своята поезия до обобщението на философа. Ето как изразява той небесната закръгленост според Плиний Стари:

В своята огромност ти нямаш ни начало, нито край,

ти всичко си и вътре в теб се покоят нещата,

без нищо да те спира, безкрайно си, но си направено

от крайното пространство,

което, без да бъде крайно — всички неща сбира.

(„Хими към небето“)

Друга възможност за поета да се доближи до вечното и трайното е съзерцаването на красотата. В това би могло да ни помогне според поета платоническата любов, чрез която ние се докосваме до вечното. Тук лиризмът на Ронсар, макар и да изхожда от платонизма, придобива твърде човешки акценти. Наистина страстта, която се поражда от тази любов, не може да се задоволи, но тя ни отвежда към един друг мир, който се открива в съзерцанието на любимата подобно на „дълъг поглед върху спокойствието на боговете“. Ронсар сравнява танца на Елена, неговата последна вдъхновителка, със светлина, идваща от една невидима и развълнувана Ариана.

Поезията на Ронсар е поезия на човешкото настроение, израз на неспокоен темперамент и на изключително надарена емоционалност. Но Ронсар е чувствителен към човешките радости и вълнения. Насладата за него е съществена човешка особеност, що му позволява да вкуси от щастието на боговете. Тя е близка до волността, която търси насладата, и така човешкият живот се обогатява с една нова гама от проявленията на битието. Ронсар схваща тази „сладка лудост“ (Меланж и Хими на Бакхус) като една трансфигурация на човешкото същество. Дори в едно кратко стихотворение, озаглавено „Лудост“, пияният поет изглежда подобен на бог, увенчан с бръшлянов венец като Бакхус. Но насладата е също така и форма на познание за битието. Поетът смята, че сетивното усещане е извор за всяко понятие, дори и на моралните.

Но насладата не може да просъществува и да остави трайни следи без красотата. В „Сонетите към Елена“ Ронсар рисува образа на дамата, която за него е извор на вечна радост. Но всичко това — безпокойства, надежда, радост, обич — съществува заедно в едно преходно равновесие. Дори дърветата в горите са изпълнени с някакво божествено присъствие, което привлича поета. Музите и нимфите го водят навътре в горите и буйната растителност, девствената зеленина е изпълнена с аполоновския дух, който потапя поета в омая. Така поезията на природата става един диалог, в който дърветата, изворите и вятърът участвуват като страни в душата на поета. Но в творбите на Ронсар поезията на природата не е дадена описателно. Защото в центъра на природната картина е човекът, който се чувства едновременно близък и далечен на другите създания. Хуманизмът на Ронсар извира от неговата собствена душевност и подхранва лирическия му герой.

Често в своята поезия той използва античните митове, но в тях влага нов, ренесансов смисъл.

Тези митове изразяват за Ронсар в поетична форма великите тайни на живота, силите на елементите, възблътени чрез Зевс и рустическите богове, както и отношението на човека към света. Митовите също така изразяват мощта на ирационалното, онова, което се изплъзва от контрола на човешкия разум. Така например митът за Аполон — пророка, един от най-важните митове в поезията на Ронсар, отговаря на теорията за вдъхновението, митическия опит, чрез който човекът узнава своето призвание и истинската си природа. Жрець на Аполон е този двойник на самия Ронсар, който знае повече от него за мисията на поета. Поетичното дело Ронсар представя като едно пътуване по инициатива и в компанията на музата. Неговата митология е нещо живо, едно творческо начало, което ражда безсмъртието.

Френският изследовател и критик Анри Бюсон, който е изследвал философията в поезията на Ронсар, забелязва влиянието на италианския мислител Йеронимо Кардамо, който учи, че индивидуалната душа е частица от универсалната душа, що се връща в нея след смъртта, затова може да се каже, че няма индивидуално безсмъртие. Това обаче е само един момент в творчеството на Ронсар, който не се задоволява от нито една доктрина, а черпи от всички схващания, учения, концепции.

Отначало в поезията му се отразява Платоновото схващане за любовта, което по-късно развива по примера на Марсилио Фичино и на Пико де Ла Мирандола. Тук Ронсар се поставя като ученик и следовник на Орфей — този митичен древен поет и философ, който се опитва да свърже в едно божествените и природните сили. Според това схващане Ронсар приема, че философия, поезия и наука са само различни форми на един и същи духовен идеал, чрез чието съзерцание душата се издига до божествените тайни. Средството за това издигане, стълбата, по която човек се изкачва до тези висоти, той нарича екстаз, вдъхновение. Това е състояние на божествения дух, което открива за човека безсмъртната страна на неговото същество. Но това би могло да се узнае само чрез вдъхновението.

Като ренесансов поет Ронсар възпява човека, който е създаден да царува върху земята. Моралът на Ронсар започва и се развива върху богатото антично наследство, за да достигне до свое прозрение, до своя мъдрост. Под влияние на Хораций и на италианските му последователи Ронсар развива понякога стоически, понякога епикурейски теми. Всяка школа според Ронсар може да ни приближи до щастието, което е неговата главна цел. Ако и поетът да вярва в съществуването на другия свят, мъдростта му е все пак една земна мъдрост, която се стреми да задоволи човешкия индивид в този живот тук на земята.

Ронсар възпява усилията на човека да се задоволи и хване текущия момент, но също така възпява и доброто желание да овладеем себе си. По-късно в зрелите си години, може би под влиянието на гражданските войни, постепенно той идва до една по-голяма автономност, но заедно с това и до по-голяма строгост и изискване към самия себе си. Мъдростта му се колебае между насладите и душевното спокойствие. Занапред моралът на Ронсар не е вече пресечната точка или срещата на общите изисквания, но онова щастие, което предполага едно постоянно възстановяващо се равновесие, родено от противоположните тенденции. Това щастие и това доволство е възможно, защото поетът вярва в свободата човек да моделира съдбата си. Тук той се издига до най-високия връх на ренесансовата мисъл, че звездите и съдбата не могат да възпрат човешкия възход, ако човекът успее да стане господар на собственото си тяло.

Така Ронсар дава поетичен образ и път на идеите на италианските хуманисти. Нещо повече, Ронсар успява да проникне в човешката история, защото според него културата може да се предаде от един народ на друг и духовните постижения на една страна могат да възкръснат в нейните наследници. Затова може би Ронсар, както и неговият приятел дьо Беле вярват в Ренесанса, във Възраждането на античната литература, във френската култура, което ще бъде златният век на цивилизацията (Оди, книга III, песен 14).

Самото поетично изкуство според Ронсар е преминало досега през три главни етапа: първият — това са божествените поети, които са едновременно и жреци, след тях следват поетите, които възпяват човешките вълнения. За вдъхновеното перо на Ронсар няма прегради. Всичко онова, което е създала природата, е велико, мощно и недостижимо. Пред нея поетът трябва да стане нейн верен изразител. А онова, което са направили хората, в него може да се съмняваме, да приемем или отхвърлим.

Нямах още петнадесет години, когато
планините, горите и водите
ми харесваха повече от
царете и дворците.

Това го казва Ронсар, който е живял в дворци, бил е придворен поет, но в душата си е останал свободен и независим човек. Затова с пълно право той може да каже за себе си:

Аз се казвам Ронсар и това ми стига.
Този Ронсар, когото Франция почита, пее и обича,
любимец на музите и стиховете.
Не се страхувам, че времето ще отмине
и ще ме забравят вековете.

Или:

Аз живях и направих името си знаменито.
А перото ми полетя към небето и стана звезда.

Ронсар е неспособен да си представи друг свят освен този земен живот, който живее. Когато говори за изчезналите си, грабнати от смъртта приятели, той описва Елисейските полета в пролетните краски на земния пейзаж, а не в небесните селения отвъд човешки сетивното.

Ронсар има живия и болезнен усет, че всичко в този свят преминава, в това число младостта и красотата. Ето защо той приема като свой девиза на Хораций саере Diem (не изпускай деня). Тук Ронсар обединява в едно живото си чувство за реалността, като одухотворява съ-

существоващото. Така цветя и дървета за него са не само символи, но и живи представители на тази природа, в която всичко е одухотворено.

Слушай, дървосекачо, спри своите удари!

Това не са дървета, които повалиш на земята долу.

Не виждаш ли кръвта на нимфите, която капе на капки от твоите удари,
защото те живеят тук — под кората?!

Но животът преминава, времето взема своето и от младостта и красотата не остава нищо освен изчезващи следи, по които едва ли би могло да се познае какво е било. Пред вид на това той съветва: „Берете вашата младост.“ Но съществуващата красота и младост не е ли знак, че това, което я поражда, ще роди нова след нея и коя е тази сила, ако не творческата мощ на природата? Поезията е изкуството, което може да се издигне до тези висоти и да направи човека съпричастен към онова, което ражда красотата.

Тук Ронсар има заслугата, че показва по един образен и вълнуващ начин изворите на вдъхновението.

В своето творчество Ронсар засяга всички проблеми, които са вълнували човека на Ренесанса. Затова поезията му остава като жив паметник, предал в ярки образи вълненията на епохата чрез сърцата на съвременниците ѝ.